

Sygn. akt V ACa 579/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Włodzimierz Gawrylczyk
Sędziowie:	SA Jacek Grela (spr.) SO Anna Daniszewska
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Justyna Stankiewicz

po rozpoznaniu w dniu 8 grudnia 2015 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa K. I. i N. I.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej we W.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności ewentualnie o ustalenie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w T.

z dnia 12 maja 2015 r. sygn. akt I C 1028/14

I. oddała apelację;

II. zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanego kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

III. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w T. na rzecz adwokata W. P. kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych, powiększoną o należną stawkę od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Na oryginale właściwe podpisy.

Sygn. akt V ACa 579/15

UZASADNIENIE

Powód – K. I., po sformułowaniu powództwa domagał się pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego – bankowego tytułu egzekucyjnego z dnia 17.12.2012r., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 14.09.2013r. w sprawie (...).

W uzasadnieniu wskazał, że razem z żoną zaciągnął kredyt na budowę domu w kwocie 495.000 zł., który następnie za namową banku przewalutował na (...). Podniósł też, że obecnie wartość (...) jest prawie 2 – krotnie wyższa i w związku z tym jego zdaniem nastąpiła dwukrotna zmiana siły nabywczej pieniądza. Należy to uznać za nadzwyczajną zmianę stosunków spełnienia świadczenia. Nadto powód podniósł co do odsetek zarzut przedawnienia w stosunku do wszystkich odsetek. Nadto pokreślił, że wraz z żoną dokonał wszystkich starań aby porozumieć się z bankiem co do spłaty kredytu.

Powódka N. I. wniosła pozew przeciwko temu samemu pozwanemu, o to samo roszczenie. Sprawa została zarejestrowana pod sygnaturą (...). Zarządzeniem z dnia 28.08.2014r, sprawa ta została połączona do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia ze sprawą IC 1028/14.

Pozwany – (...)SA(...)w P. w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie i zasądzenie od powodów na jego rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazał, że u podstaw wierzytelności pozwanego leży umowa kredytowa z dnia 20.03.2007r. wraz załącznikami i aneksem z dnia 17.09.2008r., zaś przekształcenie kredytu złotówkowego na kredyt walutowy nastąpiło na wniosek powoda. W następstwie podpisanego aneksu powód był zobowiązany do spłat rat kapitałowo - odsetkowych według kursu sprzedaży dewiz dla (...) w pozwanym banku i w związku z tym złożył oświadczenie odnośnie akceptacji ryzyk walutowych.

W piśmie procesowym z dnia 9 grudnia 2014r. powodowie sprecyzowali żądanie pozwu domagając się pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w całości, tj. bankowego tytułu egzekucyjnego z dnia 17 grudnia 2012r. wystawionego przez wierzyciela (...) SA przeciwko dłużnikom N. i K. I. opatrzonego klauzulą wykonalności przez Sąd Rejonowy ze względu na błędnie nadaną klauzulę wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu polegającą na nieprawidłowym stwierdzeniu, że bankowy tytuł egzekucyjny został wystawiony przez wierzyciela (...) S.A. choć faktycznie został wystawiony przez (...) S.A. oraz fakt, że powodowie nie składali oświadczenia o poddaniu się egzekucji w związku z aneksem z dnia 17.09.2009r, ewentualnie wnieśli o pozbawienie wykonalności w/w tytułu egzekucyjnego w części tj. ponad kwotę 408.814,81 zł. ewentualnie o ukształtowanie łączącego przez strony stosunku zobowiązaniowego w ten sposób, że powodowie są zobowiązani do zapłaty na rzecz pozwanego kwoty 408.814,81 zł. Swe stanowisko uzasadnili tym, że klauzula wykonalności nadana przez Sąd Rejonowy w T. jest nieprawidłowa ze względu na fakt, że Sąd ten błędnie oznaczył jako wierzyciela (...) S.A. choć faktycznie był nim (...)S.A., nadto na skutek aneksu z dnia 17.09.2009r. powodowie odwołali oświadczenie o poddaniu się egzekucji, zaś nowe oświadczenie nie zostało podpisane przez powodów. Dodatkowo wskazali, że gdyby Sąd nie podzielił powyższej argumentacji, ich zdaniem winna mieć zastosowanie klauzula rebus sic stantibus z art. 357⁽¹⁾ k.c. Przewalutowanie kredytu z PLN za (...) po kursie (...)ze względu na fakt drastycznego wzrostu wartości (...)w stosunku do złotego należy oceniać jako na nadzwyczajną zmianę stosunków.

Wyrokiem z dnia 12 maja 2015 r. Sąd Okręgowy w T.:

I. oddalił powództwo,

II. kosztami sądowymi, od ponoszenia których zwolnieni byli powodowie, obciążył Skarb Państwa,

III. zasądził ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w T. na rzecz Kancelarii Adwokackiej adwokata W. P. kwotę 7200 (siedem tysięcy dwieście) zł. wraz z należnym podatkiem VAT tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi K. I. z urzędu,

IV. zasądził ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w T. na rzecz Kancelarii Adwokackiej adwokata W. P. kwotę 7200 (siedem tysięcy dwieście) zł. wraz z należnym podatkiem VAT tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce N. I. z urzędu,

V. odstąpił od obciążania powodów kosztami zastępstwa procesowego należnymi pozwanemu.

Podjęte rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy uzasadnił w następujący sposób:

W dniu 20.03.2007 r. powodowie zawarli umowę kredytu na cele mieszkaniowe (...) z (...)S.A. w W., na mocy której został im udzielony kredyt w kwocie 495.000 zł. na okres 300 miesięcy, na budowę domu jednorodzinnego. W (...)umowy zostało określone, że oprocentowanie kredytu jest zmienne i stanowiło sumę zmiennej stawki odniesienia oraz stałej marży banku w wysokości 0,9 punktów procentowych. W dniu zawarcia umowy oprocentowanie kredytu wynosiło 5,12 % w stosunku rocznym. Umowa precyzowała też, że od kwoty kapitału niespłaconego w terminie spłaty określonym w umowie kredytobiorca od dnia następnego po terminie spłaty zobowiązany był do zapłaty odsetek wg stopy procentowej obowiązującej w banku dla zadłużenia przeterminowanego (...)Załącznik do w/w umowy stanowiły ogólne warunki kredytowania (dalej: - „owu”), w zakresie udzielania kredytów na cele mieszkaniowe. Powodowie znali ich treść.

Zgodnie z(...)owu bank mógł wypowiedzieć umowę w całości w przypadku między innymi niedokonywania spłaty kredytu i odsetek w terminie. Następnego dnia po upływie okresu wypowiedzenia kredytobiorca był zobowiązany do natychmiastowego zwrotu wykorzystanego i niespłaconego kredytu, zaś w przypadku niespłacenia kredytu w okresie wypowiedzenia kredytobiorca zobowiązał się zapłacić bankowi od kwoty zadłużenia odsetki według stawki obowiązującej w banku dla zadłużenia przeterminowanego. Na pisemny wniosek kredytobiorcy bank mógł wyrazić zgodę na przekształcenie kredytu złotowego w kredyt denominowany, które to mogło nastąpić po przeliczeniu kwoty kredytu pozostającej do spłaty wraz z należnymi odsetkami według kursu kupna dewiz dla nowo wybranej waluty zgodnie z Tabelą Kursów obowiązującą w banku w dniu przekształcenia(...)

Powodowie wywiązywali się z postanowień umowy. Początkowo raty kredytu wynosiły około 3200 zł. miesięcznie, zaś w kolejnym roku wzrosły do około 5000 zł. miesięcznie. Powodom zależało na tym, aby raty kredytu były niższe.

W dniu 26.06.2008r. powodowie złożyli w (...) Banku S.A. wniosek o zawarcie aneksu do w/w umowy i dokonanie przekształcenia kredytu w kredyt w złotych denominowany w walucie (...).

W dniu 17.09.2008 r. powodowie (...) Bank S.A. podpisali aneks do umowy z dnia 20.03.2007r., na mocy którego pozostający do spłaty kredyt w wysokości 481.391,7 zł. od dnia zawarcia aneksu został przekształcony na kredyt w złotych denominowany (waloryzowany) w walucie (...). Przekształcenie nastąpiło po przeliczeniu w/w kwoty kredytu pozostającej do spłaty według kursu kupna dewiz dla (...) z dnia 17.09.2008r.,(...). Aneks ten wprowadził zmiany między innymi w zakresie oprocentowania kredytu, które w dniu zawarcia aneksu wynosiło 4,00% w stosunku rocznym. Dodano w(...) w brzmieniu:

„w związku zaciągnięciem kredytu denominowanego w walucie wymiennej kredytobiorca oświadcza, że został poinformowany przez bank o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut oraz rozumie wynikające z tego konsekwencje”.

Strony aneksu ustaliły też, że traci moc oświadczenie o poddaniu się egzekucji złożone w dniu 20.03.2007r., a od dnia zawarcia aneksu nr (...) obowiązuje oświadczenie o poddaniu się egzekucji złożone przez kredytobiorcę w dniu 17.09.2008r.

Na dzień 17.09. (...) zadłużenie powodów wynosiło 237.653,91 (...). Raty kredytu zmalały. Powodowie wywiązywali się ze zobowiązań wobec banku do dnia 26.01.2012r. Wtedy to po raz ostatni została zaksięgowana wpłata na poczet kredytu. Na ten dzień saldo zadłużenia powodów wynosiło 204.944,61 (...)

Pismem z dnia 7.05.2012r. (...)S.A. wypowiedział umowę powodom i wezwał do uiszczeni następujących należności:

- 204.944,61 (...) - kapitał,

- 785,97 (...) – odsetki umowne

- 193,36 (...) – odsetki karne,

- 16 (...) – opłaty i prowizje w terminie 30 dni od doręczenia wezwania, pod rygorem wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego.

W dniu 30.07.2012r. została podjęta Uchwała Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia (...)S.A. i (...)S.A. o połączeniu spółek zgodnie z art. 492 § 1 ksh, poprzez przeniesienie całego majątku (wszystkich aktywów i pasywów)(...) S.A. jako spółki przejmowanej na rzecz (...)S.A. jako spółki przejmującej.

W dniu 17.12.2012r. (...)S.A. wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) na kwotę 717. 982,45 zł. jako należność główna. Przekształcenie nastąpiło po przeliczeniu kwoty kredytu pozostającej do spłaty - 204.944,61 (...) według kursu kupna dewiz dla (...) z dnia 17.12.2012 r.

Sąd Rejonowy w T. postanowieniem z dnia 14.09.2013r. w sprawie (...) nadał w/w bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności.

Powód w chwili zawierania umowy kredytowej prowadził działalność gospodarczą, polegającą na wykonywaniu robót budowlanych. W 2010 r. osiągnął dochód w kwocie 400.000 zł. rocznie. W kolejnych latach stracił płynność finansową, powstały po jego stronie zobowiązania wobec ZUS i Urzędu Skarbowego. W grudniu 2012r. powód zlikwidował działalność gospodarczą. Obecnie toczą się przeciwko niemu procesy o zapłaty, został już również orzeczony wobec niego zakaz prowadzenia działalności gospodarczej. (...)

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Oceniając zgromadzony materiał dowodowy Sąd meriti doszedł do przekonania, że na pełną wiarygodność zasługują dokumenty przedstawione przez strony w toku postępowania. Ich moc dowodowa nie była podważana. Jeśli zaś chodzi o zeznania stron to w istocie i one w zakresie ustalonego stanu faktycznego odpowiadały prawdzie. Sąd a quo nie dał wiary powodom jedynie w tej części ich zeznań, w której twierdzili, że nie złożyli oświadczenia o poddaniu się egzekucji w związku z podpisanym aneksem, jak też w zakresie ich wiedzy o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut oraz rozumienia wynikających z tego konsekwencji. Ich zeznania są sprzeczne w tym zakresie z dokumentami. (k. 112v. – pkt 5 aneksu z dnia 17 września 2008r.).

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd pierwszej instancji wskazał, że stosownie do treści przepisu art. 840 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli:

1/ przeczy zdarzeniom na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, a w szczególności gdy kwestionuje istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym niebędącym orzeczeniem sądu albo gdy kwestionuje przejście obowiązku mimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście,

2/ po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane.

Do zdarzeń w rozumieniu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. zalicza się zjawiska i stany świata zewnętrznego oraz objawy wewnętrznego życia stron, z którymi przepisy prawa materialnego łączą wygaśnięcie zobowiązań albo które powodują niemożność egzekwowania świadczeń wynikających z tytułu egzekucyjnego. Do zdarzeń takich zalicza się między innymi wykonanie zobowiązania, odnowienie, niemożliwość świadczenia, a także przedawnienie, na które powoływał

się powód w niniejszym postępowaniu. Wskazać należy, że z reguły organ egzekucyjny nie może brać pod uwagę przedawnienia, a upływ czasu jako okoliczność wpływająca na wygaśnięcie zobowiązania może być rozpatrywana jedynie w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 840 k.p.c. (por. orzeczenia Sądu Najwyższego w sprawach: I CR 880/58, OSPiKA 1960, poz. 107; II CZ 37/69, OSPiKA 1970, poz. 34).

Zdaniem Sądu meriti zgromadzony materiał dowodowy nie pozwala na przyjęcie, aby nastąpiło którekolwiek ze zdarzeń objętych dyspozycją tego przepisu.

Z przedłożonych dokumentów wynika, że powodowie zawarli umowę o kredyt hipoteczny z (...)S.A. Na ich wniosek zawarto aneks do umowy w dniu 17.09.2009r, wskutek którego doszło do przekształcenia kredytu w kredyt w złotych denominowany (waloryzowany) w walucie (...), zgodnie z postanowieniami (...)owu.

Jak wynika z treści aneksu powodowie złożyli – wbrew ich twierdzeniom - nowe oświadczenie o poddaniu się egzekucji, unieważniając oświadczenie o poddaniu się egzekucji w związku z zawarciem umowy kredytowej z dnia 20 marca 2007r.

Sąd a quo podkreślił, że przyczyną złożenia wniosku o aneks był wzrost rat kredytu. Celem, który chcieli osiągnąć powodowie wskutek owego aneksu było „zmniejszenie rat kredytu”. Jak zeznali powodowie cel ten został osiągnięty. Raty kredytu po jego przekształceniu na kredyt w złotych denominowany (waloryzowany) w walucie (...) zmalały w istotny sposób. Poza sporem leży również okoliczność, że powodowie do stycznia 2012 r. wywiązywali się ze zobowiązań kredytowych, a zaprzestali ich płatności poczynając od dnia 27.01.2012r. (...)wypowiedział umowę kredytową i określił prawidłowo wierzytelność w PLN, w myśl obowiązujących w tym zakresie postanowień umowy i aneksu. Wystawił również bankowy tytuł egzekucyjny w dniu 17 grudnia 2012 r. nr (...), gdzie określił roszczenie w złotych polskich zgodnie z regułą określoną w przepisie art. 358 § 1 i 2 k.c.

Z uwagi na przejście (...)S.A. w trybie art. 492 § 1 ksh, poprzez przeniesienie całego majątku (wszystkich aktywów i pasywów) (...)S.A. jako spółki przejmowanej na rzecz (...)S.A. jako spółki przejmującej, następcą prawnym stał się (...) S.A. i na jego rzecz została nadana klauzula wykonalności.

Zdaniem Sądu meriti podnoszony przez powoda zarzut przedawnienia w zakresie odsetek był chybiony. Przede wszystkim nie został on skonkretyzowany, tj. nie wskazano jakie raty odsetkowe miałyby ulec przedawnieniu. Na marginesie dodał, że roszczenia stwierdzone orzeczeniem sądu, zgodnie z art. 125 § 1 k.c. przedawniają się z upływem 10 lat. W myśl tego przepisu roszczenie stwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądu lub innego organu powołanego do rozpoznawania spraw danego rodzaju albo orzeczeniem sądu polubownego, jak również roszczenie stwierdzone ugodą zawartą przed sądem albo przed sądem polubownym albo ugodą zawartą przed mediatorem i zatwierdzoną przez sąd, przedawnia się z upływem lat dziesięciu, chociażby termin przedawnienia roszczeń tego rodzaju był krótszy. Jeżeli stwierdzone w ten sposób roszczenie obejmuje świadczenia okresowe, roszczenie o świadczenie okresowe należne w przyszłości ulega przedawnieniu trzyletniemu. Przy czym termin przedawnienia zaczyna biec od momentu uprawomocnienia się orzeczenia sądowego, w niniejszej sprawie poczynając od dnia uprawomocnienia się postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności. Bieg ten został przerwany w związku z toczącym się postępowaniem egzekucyjnym.

Reasumując powyższe ustalenia i rozważania Sąd pierwszej instancji doszedł do przekonania, że powództwo główne nie zasługuje na uwzględnienie i je oddalił w oparciu o przepis art. 840 k.p.c. a contrario. Również roszczenie ewentualne o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w części z tych samych względów nie zasługiwało na uwzględnienie.

Jeśli chodzi o roszczenie ewentualne wywodzone z treści przepisu art. 357¹ k.c. to Sąd pierwszej instancji podkreślił, że nadzwyczajna zmiana stosunków w rozumieniu tego przepisu to zmiana o charakterze powszechnym, niezależnym od woli stron, a nadto musi to być zmiana zasadniczo niemieszcząca się w ryzyku kontraktowym. Zmiana kursu waluty co do zasady mieści się w ryzyku kontraktowym, bowiem jest faktem powszechnie znanym, że kurs waluty

nie jest wartością stałą, lecz zmienną, zależną od bardzo wielu czynników w gospodarce i polityce. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 kwietnia 2014 r., I ACa 1502/13, LEX nr 1459094).

Dodał, że klauzula rebus sic stantibus dotyczy nadzwyczajnej zmiany stosunków, a nie nadzwyczajnej zmiany sytuacji życiowej jednej ze stron. Jest to zmiana stosunku zobowiązaniowego poza zgodą obu zainteresowanych stron. Klauzula zezwalająca na modyfikację powstałego stosunku prawnego dotyczy tylko wyjątkowych i nadzwyczajnych sytuacji. Określenie "nadzwyczajne zmiany" oraz "nadzwyczajne wypadki", zakłada, że chodzi tu o wyjątkowe zdarzenia (strajki, nieurodzaj, długotrwała susza, pożar, powódź), nagłe i zaskakujące, których nie można było przewidzieć. W wyroku z dnia 9 grudnia 2005 r. wydanym w sprawie III CK 305/05 (LEX nr 604120) Sąd Najwyższy stwierdził, że: "nadzwyczajna zmiana" w rozumieniu art. 357¹ k.c. oznacza zmianę stosunków spowodowaną niezwykle okolicznościami, które rzadko się zdarzają, są wyjątkowe, niezwykle. Są to okoliczności nieobjęte typowym ryzykiem umownym, obiektywne i niezależne od stron. Sformułowanie "nadzwyczajna zmiana stosunków" eliminuje zastosowanie ww. przepisu w przypadkach zmian stosunków wykraczających poza zakres zwykłego ryzyka niemających jednak charakteru nadzwyczajnego. Przesłankę nieprzewidywalności wiąże przepis art. 357¹ k.c. nie z przewidywaniem przez strony zdarzeń powodujących dla jednej z nich nadmierną trudność lub rażącą stratę, lecz z przewidywaniem następstw tych zdarzeń. Nieprzewidywalność wpływu zmiany okoliczności na określone zobowiązanie stanowi, obok kryterium nadzwyczajnej zmiany stosunków, podstawę odróżnienia przypadków zwykłego ryzyka kontraktowego, z którym należy się zawsze liczyć się przy zawieraniu umowy od przypadków ryzyka wykraczającego poza ten zakres - nadzwyczajnego. Przewidywalność, jako kategoria subiektywna, wiąże się ściśle z kwestią odpowiednich mierników staranności, jakiej można wymagać od stron stosunku umownego. W pojęciu tym mieści się obowiązek zachowania należytej staranności, którego niewypełnienie eliminuje możliwość uzyskania ochrony prawnej. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 lutego 2014 r. VI ACa 1073/13).

Na marginesie Sąd a quo wskazał, że żądanie pozwu winno wskazywać w jaki sposób ma nastąpić zmiana stosunku zobowiązaniowego, czyli odnieść się do konkretnych postanowień umowy, która ma zostać na nowo ukształtowana przez Sąd. Tych elementów zabrakło w żądaniu ewentualnym zgłoszonym przez powodów.

Wobec niezaistnienia przesłanek z art. 357¹ k.c. Sąd Okręgowy oddalił również powództwo ewentualne.

Przechodząc do rozważań w zakresie roszczenia powodów opartego na przepisie art. 358¹ § 3 k.c. Sąd pierwszej instancji wskazał, że wysokość lub sposób spełnienia świadczenia pieniężnego może być na żądanie wierzyciela zmieniona przez sąd, jeżeli po powstaniu zobowiązania nastąpiła istotna zmiana siły nabywczej pieniądza. Materialnoprawną przesłanką waloryzacji sądowej jest istotna zmiana siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania. Waloryzacja może być dokonana z mocy orzeczenia sądu, z tego też względu treść normatywna art. 358¹ § 3 k.c. ma walor normy kompetencyjnej, jednakże inicjatywa dokonania stosownej zmiany musi wyjść od wierzyciela, jemu bowiem służy podmiotowe prawo (a nie roszczenie) żądania waloryzacji. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 października 1995 r., III CZP 147/95, LEX nr 24653, Prok.i Pr.-wkl. 1996/2-3/34).

Legitymację czynną posiada jedynie wierzyciel. Powodowie są dłużnikami a zatem brak podstawy materialnoprawnej dochodzonego roszczenia ewentualnego w tym zakresie. Z tych względów powództwo podlegało oddaleniu w oparciu o przepis art. 358¹ § 3 i 4 k.c. a contrario.

Podstawą rozstrzygnięcia zawartego w pkt V był przepis art. 102 k.p.c. Powodowie bez wątplenia znajdują się w bardzo trudnej sytuacji materialnej i rodzinnej. Powyższe okoliczności, zdaniem Sądu a quo przemawiały za tym, aby przyjąć w niniejszej sprawie ów „wypadek szczególnie uzasadniony”.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej powodom orzeczono na mocy art. 98 k.p.c. w zw. z § 11 ust. 1 pkt 1 i § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Powyższe orzeczenie w części, tj. w punkcie I (pierwszym) zaskarżyli apelacją powodowie i zarzucając:

1. nierozpoznanie istoty sprawy poprzez niedopuszczenie zawnioskowanego przez powodów dowodu z opinii biegłego (...) celem ustalenia czy gwałtowny wzrost wartości (...) w stosunku do polskiej waluty, w związku z kryzysem gospodarczym, może być uznany za nadzwyczajną zmianę stosunków, co w konsekwencji doprowadziło do oddalenia powództwa,

2. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wydane orzeczenie tj. art. 232 k.p.c. w zw. z art. 227 w zw. z art. 278 k.p.c. poprzez bezpodstawne

oddalenie wniosku dowodowego powodów w przedmiocie dopuszczenia dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia czy wzrost wartości (...)

(...)w stosunku do polskiej waluty był niemożliwy do przewidzenia przez powodów oraz czy zmiana wartości kursu(...)

wynikająca z zaistniałego kryzysu gospodarczego może być traktowana jako

nadzwyczajna zmiana stosunków w rozumieniu przepisu art. 357⁽¹⁾k.c., w sytuacji gdy powodowie wykazywali w trakcie procesu, iż takiego wysokiego wzrostu kursu sprzedaży (...) nie mogli przewidzieć, zaś poczynienie ustaleń w tym zakresie wymagało wiedzy specjalnej, którą posiada jedynie biegły,

3. naruszenie prawa materialnego tj. art. 357⁽¹⁾ k.c. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu przez Sąd Okręgowy w T., że gwałtowny wzrost kursu (...) w stosunku do waluty polskiej w związku z nastalym kryzysem gospodarczym nie stanowi nadzwyczajnej zmiany stosunków, o której mowa w art. 357⁽¹⁾ k.c., co skutkowało jego niezastosowaniem w przedmiotowej sprawie,

4. naruszenie prawa materialnego tj. art. 355 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że powodowie nie

dochowali należytej staranności przy zawieraniu umowy, gdyż w ocenie Sądu zmiana kursu waluty jest faktem powszechnie znanym, a wzrost wartości waluty (...)w stosunku do waluty polskiej o blisko 100% jest w ocenie Sądu, normalnym zjawiskiem gospodarczym, które winno być uwzględnione przez powodów przy podejmowaniu decyzji o zawarciu umowy kredytowej, w sytuacji gdy prawidłowa ocena zaistnienia drastycznego wzrostu kursu waluty szwajcarskiej zwłaszcza w okresie wystąpienia ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego wykracza poza ramy należytej staranności powodów;

wnieśli o:

1. uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji oraz o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w postępowaniu apelacyjnym udzielonej powodowi K. I., które to koszty nie zostały uiszczone ani w całości, ani w części oraz o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w postępowaniu apelacyjnym udzielonej powódce N. I., które to koszty nie zostały uiszczone ani w

całości ani w części; ewentualnie o:

2. zmianę wyroku poprzez ustalenie, że powodowie są zobowiązani do zapłaty na rzecz pozwanego (...)kwoty 408.814,81zł wynikającej z umowy kredytowej zawartej pomiędzy stronami w dniu 20 marca 2007 oraz pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego bankowego tytułu egzekucyjnego z dnia 17 grudnia 2012 r. numer (...) w części tj. ponad kwotę 408 tysięcy zł, wystawionego przez wierzyciela (...) Bank S.A. przeciwko dłużnikom N. I. oraz K. I. opatrzonego klauzulą wykonalności przez Sąd Rejonowy w T., (...)z dnia 14 września 2013 r. oraz o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w postępowaniu apelacyjnym, udzielonej powodowi K. I., które to koszty nie

zostały uiszczone w całości, ani w części, oraz o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w postępowaniu apelacyjnym udzielonej powodce N. I., które to koszty nie zostały uiszczone w całości ani w części.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja powodów okazała się nieuzasadniona.

Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za swoje wszystkie istotne dla rozstrzygnięcia ustalenia Sądu pierwszej instancji oraz dokonaną ocenę prawną, opisane szczegółowo w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, o ile poniżej nie uznał odmiennie.

1. Na wstępie przypomnieć należy ugruntowaną w judykaturze regułę, a mianowicie, że w wypadku wyroku oddalającego apelację, wydanego na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji, sąd odwoławczy nie musi powtarzać dokonanych prawidłowo ustaleń; wystarczy stwierdzenie, że ustalenia sądu pierwszej instancji podziela i przyjmuje za własne. Konieczne jest jednak ustosunkowanie się do wszystkich zarzutów apelacji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.02.2006 r., II CSK 126/05, niepublikowany).

Przywołać także należy zasadę, według której Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31.01.2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55).

W przedmiotowej sprawie nie występują okoliczności, które mogłyby świadczyć o nieważności postępowania.

2. Nieuzasadnione okazały się zarzuty sformułowane w punktach 1 i 2 petitum apelacji (k. 279-280 akt).

W ocenie Sądu drugiej instancji prawidłowo postąpił Sąd a quo oddalając wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego (...) na okoliczność ustalenia czy wzrost wartości (...) w stosunku do polskiej waluty był niemożliwy do przewidzenia przez powodów oraz czy zmiana wartości kursu (...) wynikająca z zaistniałego kryzysu gospodarczego może być traktowana jako nadzwyczajna zmiana stosunków w rozumieniu przepisu art. 357⁽¹⁾k.c. Brak było również podstaw aby taki dowód przeprowadzić w postępowaniu odwoławczym.

Wzrost wartości (...) w stosunku do waluty polskiej, nie tylko bezspornie wynika z akt niniejszej sprawy, ale nadto jest to fakt powszechnie znany niewymagający dowodu (art. 228 § 1 k.p.c.). Ustalenie zakresu przewidywania powodów w tym zakresie, jest kwestią ustaleń faktycznych. Wiadomości specjalne biegłego nie mogą co do zasady służyć konstrukcji podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Rolą biegłego jest wspomoczenie Sądu orzekającego wiedzą, która wykracza poza kwestie stricte prawne. Biegły nie ustala okoliczności faktycznych.

Z kolei kwestia czy zmiana wartości kursu (...) wynikająca z zaistniałego kryzysu gospodarczego może być traktowana jako nadzwyczajna zmiana stosunków w rozumieniu przepisu art. 357⁽¹⁾k.c., należy do oceny prawnej, której wyrazicielem jest Sąd, a nie biegły. W rezultacie, brak było podstaw aby zwracać się o opinię biegłego (...), w zakresie objętym tezą dowodową powodów.

3. Wskazano już powyżej, że faktem bezspornym jest, że nastąpił wzrost wartości (...) w stosunku do waluty polskiej w okresie, gdy powodowie dokonali przekształcenia zaciągniętego kredytu na kredyt w złotych denominowany (waloryzowany) w walucie (...) do chwili wytoczenia powództwa.

Należy podkreślić w pierwszym rzędzie, że biorący kredyt, zwłaszcza długoterminowy z przeliczeniem zobowiązań okresowych (rat spłacanego kredytu) według umówionej waluty (klauzula walutowa) ponosi ryzyko polegające albo na płaceniu mniejszych rat w walucie kredytu, albo większych, niż to wynika z obliczenia w tej walucie, gdyż na wysokość każdej raty miesięcznej wpływa wartość kursowa waluty kredytu w stosunku do waluty waloryzacji tego kredytu. Podobne ryzyko ponosi kredytodawca, który wprawdzie ma osiągnąć tylko zwrot kwoty udzielonego kredytu

z odsetkami, ale w razie zawarcia klauzuli walutowej może poszczególne raty mieć większe po przeliczeniu, albo mniejsze, zależne od różnic kursowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r., II CSK 429/11, niepublikowany).

W innym miejscu wskazano, że zmiana kursu waluty, co do zasady mieści się w ryzyku kontraktowym, bowiem jest faktem powszechnie znanym, że kurs waluty nie jest wartością stałą, lecz zmienną, zależną od bardzo wielu czynników w gospodarce i polityce (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, z dnia 25 kwietnia 2014 r., I ACa 1502/13, niepublikowany).

W nauce prawa dodaje się, że nie ulega wątpliwości, że strony zawierające umowę muszą ponieść „zwykłe ryzyko kontraktowe”, jakie wiąże się ze stałymi, normalnymi zmianami zachodzącymi w stosunkach społeczno-gospodarczych. Wydaje się więc, że przepis art. 357¹ k.c. powinien znaleźć zastosowanie wówczas, gdy pewne zjawiska wywołują taką zmianę stosunków, która nie mieści się już w granicach owego zwykłego ryzyka (por. A. Olejniczak (w:), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania - część ogólna, LEX 2014, teza 4 do art. 357¹ k.c.).

Mając powyższe na uwadze, w ocenie Sądu ad quem nie powinno być wątpliwości, że zmiana kursu waluty objęta jest ryzykiem kontraktowym. Na rynku kredytowym od lat funkcjonuje zasada, że najbezpieczniejszą formą pozyskiwania kredytu jest waluta, w jakiej kredytobiorca zarabia. Oczywiście, na ogół rata kredytowa jest wówczas wyższa, niż w przypadku kredytu zaciąganego w walucie obcej, bądź denominowanego do takiej waluty. Kredytobiorca jednakże decydując się na zaciągnięcie kredytu denominowanego np. do (...), z jednej strony uzyskuje korzyść w postaci niższej raty, czasami nawet o 50%, z drugiej jednak strony przyjmuje na siebie ryzyko zmiany kursu waluty obcej.

Pełnomocnik powodów w swojej ustnej wypowiedzi nawiązał do poglądu, według którego do nadzwyczajnej zmiany stosunków o powszechnym charakterze, niezależnym od stron i niemieszczącym się w typowym ryzyku kontraktowym, należy także zmiana stanu prawnego w zakresie stawek podatkowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2011 r., I CSK 727/10, niepublikowany).

Problematyka ta dotyczy szerszego zagadnienia a mianowicie zmiany stanu prawnego. Przyjmuje się bowiem, że istotna zmiana obowiązujących przepisów prawnych może także oznaczać zmianę stosunków, o których mowa w art. 357¹ k.c., chociaż najczęściej będzie następstwem szczególnych wydarzeń natury gospodarczej lub społeczno-politycznej (por. słusznie P. Machnikowski (w:) E. Gniewek, P. Machnikowski, Komentarz, 2013, art. 357¹, nb 10).

Bezspornie podatki czy opłaty celne stanowią wynik określonego ustawodawstwa, czyli stanu prawnego. Stąd zmiana tego stanu może uzasadniać przyjęcie w pewnych okolicznościach nadzwyczajnej zmiany stosunków. Jednakże ustawowe rozwiązania dotyczące podatków czy ceł, w żadnej mierze nie przystają do konstrukcji kursów walut, które zależą od bardzo wielu czynników w gospodarce i polityce, a nie od woli ustawodawcy. Istotnie, trudno przewidzieć zmiany podatkowe, a przede wszystkim ich zakres. Natomiast kursy walut same w sobie niosą element niestałości, w szczególności na przestrzeni wielu lat (np. w przypadku umów kredytowych zawartych na okres 20, 30 lat). Podobnie – w drodze swoistej analogii - kształtują się inwestycje giełdowe. Inwestor decyduje np. o zakupie akcji konkretnej spółki i o momencie ich sprzedaży. Z kolei kredytobiorca decyduje o tym czy zaciągnąć kredyt w walucie polskiej ale o wyższej miesięcznej racie, czy też w walucie obcej bądź denominowanej do takiej waluty ale o racie dużo niższej. Ryzyko wyboru ponosi jednak inwestor na rynku giełdowym i kredytobiorca na rynku kredytowym.

Po tym wstępie o ogólnym charakterze przypomnieć trzeba, że poza innymi przesłankami, wskazuje się, że art. 357¹ k.c. wymaga, powszechności zmiany stosunków i nieprzewidywalności ryzyka związanego ze zmianą tych stosunków.

Termin „zmiana stosunków” nie określa zmiany w indywidualnej sytuacji strony zobowiązania (np. kłopoty finansowe, choroba), ale zmiany w zakresie stosunków społecznych, dotyczące większej grupy podmiotów, a w szczególności zmiany warunków gospodarczych, o charakterze powszechnym i niezależne od stron (por. A. Olejniczak (w:), op. cit., teza 3 i 4).

Już a priori trudno tu mówić o powszechności. Kredyty tzw. (...) stanowią według różnych danych od 20-30 % kredytów udzielanych przez banki (...)

Po drugie, musi wystąpić – jak wskazano powyżej - nieprzewidywalność ryzyka związanego ze zmianą stosunków. Podkreślono już, że zmiana kursów walut objęta jest ryzykiem kontraktowym. Ponadto, w niniejszym stanie faktycznym przekształcenie kredytu w walucie polskiej na kredyt denominowany do waluty obcej ((...)), nastąpiło na wniosek skarżących. Nadto w aneksie z dnia 17 września 2008 r. zawarto jednoznaczny zapis, że „w związku z zaciągnięciem kredytu denominowanego (waloryzowanego) w walucie wymiennej kredytobiorca oświadcza, że został poinformowany przez bank o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut oraz rozumie wynikające z tego konsekwencje (k. 112v akt). Zatem podpisując to oświadczenie – poza tym, że zmiany kursów walut stanowią element ryzyka kontraktowego co do zasady – powodowie jednoznacznie przyznali, że rzeczony fakt ryzyka jest im znany i że rozumieją konsekwencje tego stanu rzeczy.

W rezultacie zarzuty sformułowane w punktach 3 i 4 petitum apelacji również okazały się niezasadne.

Na zakończenie należy wskazać, że w istocie powyższe rozważania miały charakter teoretyczny, ponieważ ingerencja Sądu orzekającego na podstawie art. 357¹ § 1 k.c. może dotyczyć tylko istniejących zobowiązań (por. wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 21 lipca 2006 r., III CSK 119/05, niepublikowany). Tymczasem umowa łącząca strony została rozwiązana wskutek wypowiedzenia z dnia 7 maja 2012 r. (k. 200 akt). Natomiast przedmiotowe sprawy wpłynęły do Sądu w 2013 r. Nie można też pominąć – jak ustalił to Sąd meriti – że powodowie wywiązywali się ze swojego zobowiązania do dnia 26 stycznia 2012 r. Wtedy została zaksięgowana ostatnia wpłata (k. 273 akt). Zatem, gdyby nawet istniało w dalszym ciągu przedmiotowe zobowiązanie, to w myśl powszechnego poglądu jeżeli do zmiany stosunków dojdzie nie tylko po zawarciu umowy, lecz także po terminie wymagalności roszczenia, wtedy z żądaniem zmiany lub rozwiązania umowy nie może występować dłużnik, który pozostaje w zwłoce (por. T. Wiśniewski (w:) G. Bieniek, Komentarz, t. I, 2011, s. 45; A. Olejniczak (w:), op. cit., teza 4). Zatem i z tego powodu, żądanie pozwu oparte o art. 357¹ § 1 k.c. nie byłoby uzasadnione.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto na podstawie art. 108 § 1, 98 i 99 k.p.c. w zw. z § 2 ust. 1 i 2 w zw. z § 6 pkt 7 w zw. z § 12 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 490). Składało się na nie wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego w kwocie 5400 zł. Powodowie przegrali apelację w całości w związku z czym zobowiązani byli zwrócić pozwanemu poniesione przez niego koszty postępowania apelacyjnego.

Zauważyć należy, że Sąd a quo nie obciążył powodów kosztami procesu, stosując art. 102 k.p.c. W postępowaniu odwoławczym sytuacja kształtuje się jednak odmiennie. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w okolicznościach przedmiotowej sprawy, nie było podstaw do zastosowania szczególnej regulacji prawnej zawartej w dyspozycji art. 102 k.p.c. w toku postępowania odwoławczego. Jak słusznie podnosi się w judykaturze, brak środków finansowych na pokrycie kosztów procesu (co może wynikać chociażby z postanowienia o zwolnieniu od kosztów sądowych), nie stanowi wystarczającej przesłanki do zastosowania dobrodziejstwa wypływającego z treści art. 102 k.p.c. Sąd Najwyższy podniósł m.in., że „nie ma prostego przełożenia między zwolnieniem strony od kosztów sądowych a obowiązkiem zwolnienia od kosztów zastępstwa procesowego w związku z przegraną sprawą” (por. postanowienie SN z dnia 25.04.2012 r., II PZ 49/11, niepublikowane, zamieszczone w LEX nr 1168878).

Zdaniem Sądu ad quem, nie można zaakceptować takiej sytuacji, że powodowie występują z niezasadnym żądaniem zawartym w pozwie, Sąd pierwszej instancji wyjaśnia sprawę i przesądza o niezasadności powództwa, a powodowie w dalszym ciągu prezentują swoje racje bez jakiegokolwiek oparcia w materiale dowodowym i korzystają

jednocześnie z dobrodziejstwa szczególnego uregulowania zawartego w art. 102 k.p.c. Nie można bowiem zapominać, że powodowie wszczynając postępowanie zaangażowali w proces stronę pozwaną wraz profesjonalną obsługą prawną. Brak jest racjonalnych podstaw do tego, aby stronę wygrywającą proces (w tym wypadku pozwanego), obciążać obowiązkiem poniesienia kosztów ustanowionego przez siebie pełnomocnika. To strona przegrywająca proces ponosi bowiem ujemne tego konsekwencje, w tym również konsekwencje natury finansowej.

Nadto, należy zauważyć - jak przekonywująco podkreślił to Sąd Najwyższy – że „przekonanie strony o zasadności zajmowanego stanowiska, które może przemawiać za nieobciążaniem jej kosztami przegranego procesu przed sądem pierwszej instancji, przestaje być aktualne w postępowaniu apelacyjnym” (por. postanowienie SN z dnia 30.03.2012 r., III CZ 13/12, niepublikowane, zamieszczone w LEX nr 1164738).

W zakresie nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, w pierwszym rzędzie należy zwrócić uwagę na to, że Sąd Okręgowy ustanowił obu powodom jednego pełnomocnika z urzędu na mocy jednego postanowienia z dnia 4 listopada 2014 r. (k. 181 akt). Okręgowa Rada Adwokacka w T. wyznaczyła adwokata W. P. jako pełnomocnika obu powodów (k. 185 akt). Powodowie zaciągnęli kredyt wspólnie. Ich odpowiedzialność ma charakter solidarny wobec pozwanego (art. 369 k.c. w z. z art. 370 k.c.). Zatem w procesie łączył powodów stosunek współuczestnictwa materialnego (art. 72 § 1 pkt. 1 k.p.c.). W przypadku takiego współuczestnictwa (materialnego) współuczestnikom procesu reprezentowanym przez tego samego adwokata, w razie wygrania przez nich sprawy, sąd przyznaje zwrot kosztów w wysokości odpowiadającej wynagrodzeniu jednego adwokata (zob. postanowienia SN: z dnia 12 lipca 1980 r., II CZ 79/80, OSNCP 1981, nr 2-3, poz. 37; z dnia 11 maja 1966 r., I CZ 36/66, Lex nr 5984 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z dnia 20 grudnia 1963 r., III PO 17/63, OSNCP 1964, nr 6, poz. 107 i uchwałę SN z dnia 30 stycznia 2007 r., III CZP 130/06, OSNC 2008, nr 1, poz. 1, z glosą A. Zielińskiego, OSP 2007, z. 11, poz. 140). W takiej samej wysokości zwraca się koszty zastępstwa procesowego stronie reprezentowanej przez kilku adwokatów (radców prawnych, rzeczników patentowych) – por. G. Misiurek (w:), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I, LEX 2013, teza 18 do art. 98.

Brak jest jakichkolwiek podstaw do tego, aby powyższej zasadzie nadać inne znaczenie w przypadku świadczenia pomocy prawnej przez jednego pełnomocnika ustanowionego z urzędu dla dwóch powodów, których łączy współuczestnictwo materialne. Poza tym nie można pominąć, że w okolicznościach przedmiotowej sprawy, pełnomocnik z urzędu podejmował te same czynności, składał te same pisma procesowe oraz zabierał głos w odniesieniu do obu powodów jednocześnie. Stąd nakład pracy również nie uzasadniał podwyższenia wynagrodzenia ponad jedną stawkę podstawową.

W rezultacie o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, Sąd ad quem orzekł na podstawie § 2 ust. 1, 2 i 3 w zw. z § 6 pkt. 7 w zw. z § 13 ust. 1 pkt. 2 w zw. z §§ 19 i 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (jednolity tekst Dz. U. z 2013 r. poz. 461).